

Konferencijos

23-ioji AABS konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“

2012 m. balandžio 26–28 d. Ilinojaus universitete, Čikagoje (JAV), vyko jau dvidešimt trečioji Baltijos šalių tyrimų pažangos asociacijos (angl. k. *Association for the advancement of Baltic studies, AABS*) organizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ (angl. k. *The global Baltics: the next twenty years*).

Baltijos šalių tyrimų pažangos asociacija (AABS), veikianti nuo 1968 m., yra tarptautinė studijų ir mokslo ne pelno organizacija, siekianti skatinti Baltijos šalių tyrimų plėtrą. Organizacija finansuoja konferencijas ir susitikimus, remia leidybą, teikia stipendijas, apdovanojimus, platina Baltijos tyrimų aktualijas, leidžia tarpdisciplininės pakraipos žurnalą *The journal of Baltic studies* (*Baltijos tyrimų žurnalas*). Tradicija yra tapusios tarpdisciplininės konferencijos, organizuojamos kartą per dvejus metus, į kurias pasidalyti žiniomis ir naujais tyrimų rezultatais susirenka mokslininkai ar besidomintieji Baltijos studijomis ne tik iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, bet ir viso pasaulio.

Ši sykį AABS 23-oji konferencija vyko Čikagoje – mieste, esančiame Jungtinių Amerikos Valstijų šiaurės rytuose, Ilinojaus valstijoje ant Mičigano ežero kranto. Tai nuo seno buvęs ypač svarbus susisiekimo mazgas, upiniais laivais, geležinkeliais, automagistralėmis jungiantis skirtingas valstijas ir vietas; tai pramonės centras, garsus ne tik pramone, bet ir dangoraižiais, ir menais. Antropologams Čikaga reikšminga dėl Čikagos universiteto ir jo stiprių, mokslo pasaulyje garsių socialinių tyrimų ir miesto tyrimų moky-

klų, čia leidžiamo vieno iš pagrindinių antropologijos žurnalų *Current Anthropology*. O Baltijos šalims Čikaga yra vieta, kur susitelkusios nemažos lietuvių, latvių ir estų bendruomenės. Gerokai daugiau nei prieš šimtmetį Čikaga yra tapusi vienu iš svarbiausių lietuvių emigracijos ir lietuvių bendruomenės centrų, turėjusių ir turinčių ypač reikšmingą kultūrinę, socialinę ir politinę įtaką Lietuvai.

Konferencijos „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ organizaciniam komitetui vadovavo Pasaulio lietuvių bendruomenės įsteigtos Ilinojaus universiteto Litanistikos katedros (beje, vienintelės JAV) vedėjas, Slavų ir baltų kalbų bei literatūros studijų departamento profesorius Giedrius Subačius. Konferencijos programa buvo ypač intensyvi ir įvairiapusiška, ją sudarė devynios pagrindinės sesijos. Šiame tris dienas vykusiame intensyviame renginyje buvo siekiama tarpdiscipliniškai nagrinėti Baltijos šalių padėtį, ateities perspektyvas antropologijos, sociologijos, architektūros, verslo, komunikacijos, demografijos, ekonomikos, etninių santykių, lyčių studijų, geografijos, istorijos, tarptautinių santykių, teisės, literatūros, politikos mokslų, sveikatos, religijos ir kitų mokslo krypčių aspektais. Anot organizatorių, norą dalyvauti pareiškė daugiau nei 200 prelegentų iš daugiau nei 15 šalių, besidominčių ir tyrinėjančių Baltijos regioną, jos valstybes ir visuomenes. Konferencijoje dalyvavo mokslininkai iš Australijos, Brazilijos, Kanados, Estijos, Suomijos, Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Vengrijos, Latvijos, Lietuvos, Švedijos, Rusijos, JAV ir kitų šalių. Tai rodo, kad Baltijos regio-

nas yra įdomus, svarbus, o kartu ir puiki erdvė tarptautiniam moksliniam bendradarbiavimui plėtotis. AABS ypač skatina jaunimo, studijuojančio magistro ar doktorantūros programas, augančios jaunosios akademikų kartos dalyvavimą konferencijose ir jų siekį įgyti patirties.

Atidarant konferenciją sveikinimo žodį tarė Giedrius Subačius, AABS prezidentas Vėjas Liulevičius ir iš jo pareigas perimančis naujai išrinktas prezidentas Ainas Haasas. Konferenciją sveikino Iliojaus universiteto, Čikagos miesto ir Iliojaus valstijos atstovai. Baltijos regionui aktualių temų, problemų bendrumą simbolizavo jau pirmoje plenarinėje sesijoje kalbėję ir Baltijos šalių perspektyvas globaliame pasaulyje aptarę visų trijų Baltijos šalių ambasadoriai JAV: Marina Kaljurand (Estija), Žygmantas Pavilionis (Lietuva) ir Andrejas Pildegovicas (Latvija). Diskusijoje, kuriai vadovavo Bradley D. Woodworthas iš Niuheiveno universiteto, dalyvavo ir JAV Prezidento bei Baltųjų rūmų atstovai – Benjaminas Rhodesas, JAV Prezidento patarėjo padėjėjas strateginei komunikacijai ir kalbų rašymui, ir Elizabeth Sherwood-Randall, vyresnioji direktorė Europos reikalams (Nacionalinio saugumo taryba). Kitomis dienomis paskaitas skaitė JAV senatorius iš Iliojaus valstijos Dickas Durbinas ir Latvijos parlamento narys Vjačeslavas Dombrovskis. Pažymėtina, jog taip tarsi buvo pabrėžtas Baltijos šalių neatskirtumas, interesų bendrumas ir jų problemų aktualumas tarptautiniame kontekste. Įdomi ir naujus horizontus atverianti buvo profesoriaus Pietro U. Dinio (Pizos universitetas, Italija) paskaita „Įžanga į baltų lingvistiką: baltų kalbos ir tautos Renesanso Europoje“ (angl. k. *Prelude to Baltic linguistics: Baltic languages and nations in Renaissance Europe*) apie baltų kalbas konceptualizuojančias XVI a. lingvistines teorijas.

Atskirai norėtusi aptarti Antropologijos sekcijos (nors ši disciplina Lietuvoje dar

sunkiai skinasi kelią į pripažinimą) darbą šioje konferencijoje. Jai vadovavo Neringa Klumbytė (Majamio universitetas, Ohajo valstija), kurios indėlio į sekcijos darbą negalima nepaminėti. Rengiantis konferencijai, sudarant sekciją, atrenkant pranešimus ji kantriai bendravo su visais būsimais prelegentais, teikė informaciją ir atsakė net į smulkius praktinio pobūdžio klausimus, ypač naujų AABS konferencijos dalyvių.

Ankstų balandžio 27 d. rytą prasidėjo pirmoji Antropologijos sekcijos darbo dalis *Tapatumo ribos: etniškumas, kitoniškumas ir individualybė* (angl. k. *Identity frontiers: ethnicity, alterity, and selfhood*), vadovaujama Jolantos Kuznecovienės (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas). Diskusiją vedė Olavis Arensas (Armstrongo Atlanto valstijų universitetas, Džordžijos valstija). Ieva Kripienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas), skaičiusi pranešimą „Lietuvių transmigrantų misija Niujorke: išsaugoti ar sukurti lietuvišką tapatybę?“ (angl. k. *The mission of Lithuanian transmigrants in New York: to preserve or to create Lithuanian identity*), ieškojo atsakymo į klausimą, kokios misijos imasi lietuvių emigrantai Niujorke – išsaugoti nusistovėjusias ar kurti naujas lietuviškosios tapatybės formas, aptarė skirtingas Antrojo pasaulinio karo laikotarpio Lietuvos politinių emigrantų ir iš nepriklausomos Lietuvos Respublikos į JAV emigravusių asmenų kultūrinės veiklas, kasdienines praktikas. Loreta Martynėnaitė (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) pranešime „Gėlių darželis: moteriškos saviraiškos kontūrai“ (angl. k. *The floral garden in the contours of women's self-consciousness expression*), atrodytu, gana siaurą ir tradicinei kultūrai būdingą tyrimų objektą – gėlių darželį – įprasmino liaudiškos moteriškosios kultūros kontekste, pabrėždama lyties tapatybės įprasminimo simboliais aspektą ir taip visai kitomis reikšmėmis priartėdama prie individualumo temos. Jolantos Kuzneco-

vienės (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas) pranešimas „Lietuviai už Lietuvos ribų: lietuviškumo praktikos ir emociniai išteklių“ (angl. k. *Lithuanians outside Lithuania: practises and emotional resources of Lithuanian-ness*) vėl gražino prie etninio identiteto konstravimo strategijų; autorė svarstė apie Anglijoje, Airijoje, Norvegijoje ir Ispanijoje gyvenančių lietuvių lietuviškumo praktikavimo formas ir iššūkius, emocinio ryšio su gimtąja šalimi išlaikymą ir integravimąsi į naujas visuomenes.

Tą pačią dieną po pietų Antropologijos sekcija dirbo toliau – gvildeno temą „Skaidrios tautos: politinės ir ekonominės globalios Baltijos kultūros“ (angl. k. *Transparent nations: political and economic cultures in the global Baltics*). Jai vadovavo Agnese Cimdiņa (Latvijos universitetas, Ryga), o renginį vedė Daina Eglitis (Vašingtono universitetas, Vašingtono valstija). Šioje sekcijoje pranešimą „Apie išgyvenimo bunkeryje dramą ir nenostalginę socializmo atmintį Lietuvoje“ (angl. k. *On the survival drama at the bunker and non-nostalgic memory of socialism in Lithuania*) skaitė Gediminas Lankauskas (Reginos universitetas, Kanada). Jis nagrinėjo teatralizuotą ir edukacinę įvykį – „išlikimo dramą“ sovietiniame bunkeryje netoli Vilniaus, kur profesionalių aktorių vadovaujami žiūrovai ir dalyviai išgyvena svarbiausias sovietinio laikmečio situacijas. Tai buvo pagrindas aptarti visuomenėje plačiai paplitusią nostalgizacijos paradigmą ir jos dominavimą bei individualias ir kolektyvines atmintis. Miranda R. Zapor (Emorio universitetas, Džordžijos valstija) pranešime „Sąjūdis ir Lietuvos katalikų bažnyčia“ (angl. k. *Sąjūdis and the Lithuanian Catholic church*) svarstė ryšį tarp Sąjūdžio ir Katalikų bažnyčios Lietuvoje, atkreipdama dėmesį į tai, kaip Sąjūdis pripažino Bažnyčios pajėgumą ir išteklius plėtoti tautiškumą, tautinę kultūrą. A. Cimdiņa pranešime „Kaimiškojo gyvenimo plėtos strategijos ir įtvirtini-

mas Latvijoje“ (angl. k. *Development strategies and embeddedness of rural life in Latvia*) nagrinėjo kaimiškojo Latvijos gyvenimo raidos strategijas, ekonominės veiklos ir efektyvumo įtvirtinimą lokaliuose kultūrinuose kontekstuose ir vietinėje socialinėje aplinkoje.

Antropologijos sekcija darbą tęsė balandžio 28 d. rytą, nagrinėjo temą *Baltijos kryptys: bendruomenė, tapatumas ir tautinė valstybė* (angl. k. *Baltic departures: community, identity, and the nation-state*). Renginiui vadovavo N. Klumbytė (Majamio universitetas, Ryga). D. Dzenovska (Latvijos universitetas, Ryga). D. Dzenovska taip pat skaitė pranešimą „Apie tuštumą ir svarbumą išlaikyti gyvenimą“ (angl. k. *On the emptiness and the importance of maintaining life*), svarstydama tai, kaip Latvijos kaime išgyvenamas tuštėjimas – didysis išvažiavimas, ir kviesdama žvelgti ne iš politinės ar demografinės migracijos pusės, įprastos ir viešojoje erdvėje dažnos šio proceso interpretacijos, bet kultūriškai – kaip į diskursą ar kraštovaizdį. Auksuolės Čepaitienės (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) pranešimas „Giminystė ir kaimynystė: dvi viena kitą papildančios ir konkuruojančios socialinės organizacijos formos Lietuvoje“ (angl. k. *Kinship and neighbourhood: two rival and mutually enhancing categories of social organisation in Lithuania*) lieti įsivaizduojamus, konstruojamus ir praktikuojamus giminystės bei kaimynystės santykius Lietuvoje, tai, kaip žmonės juos įprasmina ir kontekstualizuoja sureikšmindami vienus ryšius ir paneigdami kitus. N. Klumbytė pranešime „Išimties politika: elgetos Rožės, Vilniaus karalienės, gyvenimas“ (angl. k. *The politics of exception: the life of beggar Roze, the Vilnius queen*) nagrinėjo išimties ir išskirtinumo prasmes – tai, kaip galios režimai kuriami ypatingose, išskirtinėse vietose ir ką jie kalba apie tautinę valstybę, individą ir bendruomenę. Paskutinis šios sekcijos darbo dalies pranešimas buvo

Vyčio Čiubrinsko (Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas) „Sociokultūrinės antropologijos disciplina vis-á-vis tapatumo politikai Lietuvoje“ (angl. k. *The discipline of sociocultural anthropology vis-á-vis politics of identity in Lithuania*), kuriame jis, viena vertus, pabrėžė sociokultūrinės antropologijos disciplinos aktualumą, kita vertus, parodė, kaip dominuojantis identiteto politikos kontekstas ir diskursas konstruoja jos nevienareikšmišką vietą tarp kitų akademinų disciplinų Lietuvoje.

Pažymėtina ir tai, kad pranešimai antropologijos ir etnologijos temomis skaityti ne tik Antropologijos sekcijoje. Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas, Vilnius) dalyvavo sekcijos „Mažumos ir etniškumas Baltijoje. Lenkiška Lietuva: praeitis, dabartis ir ateitis“ (angl. k. *Minorities and ethnicity in the Baltics. Polish Lithuania: past, present and future*) darbe. Ji skaitė pranešimą „Etniškumas globalioje Baltijoje: lietuviai paribio Lenkijos regione“ (angl. k. *Ethnicity in the global Baltics: Lithuanians on the Polish border region*), kuriame svarstė, kaip lietuviai suvokia savo kitoniškumą ir kaip politinės situacijos ir viešoji erdvė dalyvauja konstruojant naujus tapatumus. Su antropologija buvo susijusi ir apskritojo stalo diskusija tema „Baltijos istorija ir atmintis posocialistinėje ir pokolonijinėje Europoje“ (angl. k. *Baltic history and memory in postsocialist and postcolonial Europe*), vykusį paskutinę konferencijos dieną. Jos organizatorių N. Klumbytės, G. Lankausko ir Uku Lemberio (Vidurio Europos universitetas, Budapeštas) iškeltas klausimas, kaip istoriškai savita atmintis konstruoja viešąją erdvę, tapatybę ir istoriją, sulaukė gana gyvos ir intelektualios požiūriu kūrybingos diskusijos, kai kuriuos neatsakytus klausimus tarsi palikusios ateities tyrimams.

Apibendrinant norėtusi pabrėžti, kad nepaisant neapibrėžtos antropologijos ir etnologijos padėties Lietuvoje (situacijos Latvijoje ir Estijoje yra skirtingos ir indi-

vidualios) randasi vis daugiau tyrimų, taikančių šią metodologinę prieigą, ir tai ypač akivaizdu tampa konferencijose. Antropologinė diskusija paliečia visuomeni jautrias socialines ir kultūrinės temas, nors etnografinis, galbūt visuomenės ir bendruomenės požiūriu, paribio reiškinį su-reiškminimas atrodo nepatogus ar nepriimtinas. Tačiau visi greičiausiai sutiks, kad antropologai vienaip ar kitaip kalba apie aktualijas – visiems akivaizdžiai matomas dalykus. Reikšminga, kad jie ignoruoja politinę perspektyvą ir pateikia unikalias žinias, kurios sugrąžina pasakojimą nuo to, kaip turėtų būti, prie to, kaip yra. Taigi, įvertinant 23-iosios AABS konferencijos antropologinę diskusiją būtų galima pasakyti, kad nepaisant to, jog ji buvo šiek tiek nedraši ir jai trūko to intelektualinio ir kūrybinio pasitikėjimo teikiančio pagrindo, kuri galėtų užtikrinti išplėtotą disciplininę erdvę ir tyrimų gausa Lietuvoje, svarbu tai, kad diskusija vyko, kad ji nebuvo siaura ir svarbiausia – turi aiškia perspektyvą.

Prisimenant AABS konferenciją „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ norėtusi pasakyti dar porą dalykų. Tarpdisciplininė konferencija atveria erdvę ir vietą ne tik antropologinei diskusijai, bet ir diskusijai, kurioje galima susipažinti su kitų mokslo krypčių tyrimais, akademinio domėjimosi interesu pasirinkusiais Baltijos šalis. Ypač reikšminga buvo tai, kad skirtingi disciplininiai diskursai, taikantys skirtingas metodologines prieigas, savaip susilietė vienas su kitu, prieštaravo ar papildė vienas kitą, sukurdami svarstymus pritraukiančius ir minties kūrybingumą skatinančius probleminius taškus ir sritis. Įdomu ir tai, kad vien tik peržvelgus šios konferencijos pranešimus išryškėjo pasikartojančios ir, matyt, Baltijos regionui aktualios temos ir probleminės grupės. Taigi, tarp visų pranešimų bene plačiausio rezonanso sulaukė atminties, istorijos, paveldo, tapatybės, praeities ir ateities, holokausto

temos, kurias nagrinėjo įvairių kryptų tyrėjai – ne tik istorikai, bet ir literatūrologai, menotyrininkai, kino tyrinėtojai, antropologai ar net psichologai. Prie jos glaudėsi tremties, egzilio, emigracijos ir migracijos temos. Visiškai greta buvo tautinės valstybės, etniškumo, etninės kategorizacijos, tarptautinių santykių klausimai, į kuriuos trijose Baltijos šalyse pažvelgta mikropasakojimų lygmeniu. Nagrinėtos ir pilietinės visuomenės, politikos ir geopolitikos, pasipriešinimo, sovietinės ir posovietinės visuomenės, ekonomikos aktualijų problematikos. Įdomūs buvo ir kai kurių tyrėjų sureikšminti lyties tyrimai moteriškumo ir vyriškumo krizės temomis, taip pat epizodiškai pasirodę, bet neišvengiamai reikšmingi energetikos, maisto ir mobilumo klausimai.

Šią AABS konferenciją lydėjo įvairūs renginiai, papildę Baltijos šalių tyrimus. Lituanistikos tyrimo ir studijų centras Čikagoje konferencijai parengė parodą, kurioje buvo eksponuojami reti leidiniai ir rankraščiai, skirti Baltijos šalims. Kitoje parodoje buvo galima susipažinti su naujausia mokslinė literatūra apie Baltijos kraštus ir baltiškoms temomis parašytomis knygomis, žurnalais, kitais leidiniais. Atskirą pristatymą surengė žurnalas *Lituanus*.

Konferencijos metu vyko ir kiti svarbūs renginiai – AABS narių susirinkimas, studentų susitikimai, Amerikos latvių vyrų choro ir lietuvių vyrų ansamblio „Dainava“ koncertas. Konferencijos pabaigoje buvo surengta popietė su Baltijos šalių rašytojais, kuriai vadovavo Violeta Kelertas. Kartu su Karlu Jirgensu, Daiva Markelis, Birute Putrius Serota, Antanu Šileikiu savo kūrybą pristatė ir kiti estų, latvių ir lietuvių kilmės rašytojai, poetai. Buvo daugy-

bė progų plėtoti konferencijos metu užsiėmusias dalykines pažintis, detalesnes mokslines diskusijas.

Paskutinę konferencijos dieną, balandžio 29-ąją, dalyviai turėjo progą susipažinti su Čikaga, kurioje gyvena daugiau lietuvių ir lietuvių kilmės asmenų nei bet kuriame kitame JAV mieste, kur veikia svarbūs lietuvių kultūrą puoselėjantys ir palaikantys centrai – Čikagos jaunimo centras, Pasaulio lietuvių centras, Balzeko lietuvių kultūros muziejus, Ateitininkų namai, kelios bažnyčios, lituanistinės mokyklos, žiniasklaidos priemonės ir pan. Norintieji dalyvavo ekskursijoje po Čikagos miesto centrą, garsų architektūra ir dangoraižiais, kurią vedė Čikagos architektūros fondo narys, gidas prof. Jurgis Anysas.

Apibendrinant norėtusi pabrėžti, kad Čikagoje, Ilinojaus universitete vykusi 23-oji AABS tarptautinė mokslinė konferencija „Globalioji Baltija: ateinantys dvidešimt metų“ dalykine ir moksline prasme yra neabejotinai svarbus įvykis, suteikiantis puikias galimybes susitikti, susipažinti, diskutuoti, pasidalinti žiniomis, skirtingas metodologines prieigas taikančių tyrimų rezultatais, aptarti bendradarbiavimo galimybes su įvairių sričių mokslininkais iš daugybės šalių. Tai reikšmingas žingsnis plėtojant Baltijos šalių tyrimus, sudaręs sąlygas pažvelgti į šio regiono aktualijas ir savus lokalius disciplininius diskursus.

Norėtusi nuoširdžiai padėkoti konferencijos organizatoriams ir rengėjams už šią puikią konferenciją. Atskirai reikėtų padėkoti tiems, kurie visada atsirasdavo šalia, kai tik iškildavo koks nors praktinis klausimas, ir sudarė sąlygas nors trumpai susipažinti su XIX amžių siekiančiu Čikagos lietuvių gyvenimu.

Auksuolė Čepaitienė, Ieva Kripienė